

Kuidas ehitada rahvusoper

ARVAMUS
TOIVO JÜRGENS
arhitekt

Ma olen Estonia juurdehituse kavandamisega tege- lenud aastaid ning eskiisid koos nen- de juurde kuuluva selgitusega olid valmis juba umbes 2006. aastal. Need meeldisid nii Eri Klasile kui ka Neeme Järville. Klas tutvustas seda põhimõtet isegi televisioonis. Aga kui Estonia juhiks sai Aivar Mäe, siis jäid need asjad seisma, sest Mäe tahtis kindlasti ehitada uue ooperimaja kusagi mujale.

Eesti pealinna kõige keskmates piirkondades on karta ehituslikke jälgi, mis ähvardavad jäädvustada praegu toimuva pealiskaudse planeerimisegevuse vead. Ametkondlikul otsustamispraagil ei tohiks lubada hävitada linnalisi väärtusi.

Mida aeg edasi, seda enam on ka linnaplaneerimisel vaja rakendada arhitektoonilisuse põhimõtteid.

Lühidalt tähendab arhitektoonilisus linnaehituses, et tagatakse loodava asjatundliku ruumi süsteemikohane loogika ja sellele vastav eesmärgikohane tähenduslikkus võimalikult kõikehaaraval viisil ja kunstilisel alusel.

Ülesande kujul väljenduks see, et linnaruumi üldväärtused seostatakse alluvussüsteemide omadega, aga ka uuest eluarengust tingitud vajadustega nii, et senised väärtused kui paigaomased motiivid seonduksid tekkivate uusmotiivide väärtustega loomulikul (sealhulgas otstarbekal) ja tunnetuslikku rahulolu (ilu) pakkuval viisil. Kui sellest seisukohast vaadata Tallinna kesklinna vastutusrikastes piirkondades toimuvat, siis õnnestumise näiteid saab vaid üksikuid leida.

Maja senise asukoha eelised

Käesolevaga tehakse katse alustada arhitektoonilisele mõtlemisele rajanevat linnaplaneerimist. Objektiks on üks Tallinna muresid - vajadus esindusliku uue Eesti ooperihoone järele. Teatavasti on läbi aegade otsitud lahendusi küll linna keskuse, küll selle äärealade baasil. Kui võrrelda näiteks uuele hoonele võimalikke asupaiku sadama, lauluväljaku või Tõnis- mäe piirkonnas ja praeguse Estonia teatri asukohta, selguvad viimatimainitu kasuks selgelt väljenduvad asjaolud.

Praegune Estonia on kesklinnas, ammu väljakujunenud teatri- ja pargialade süsteemis, kuhu segavate faktoritena on koondunud liikluse hädad ja viletsused, mis on aga tekkinud oskamatus- est ja mida saab parandada (uus detailplaneerimissetpanek).

Praegune Estonia on ajalooliselt meie rahvusväärtus ja seda

mitte korduvate ümberehituste järel kujunenud fassaadi arhitektuurse väärtuse, vaid eriti selle loomisega kaasnenud rahvusliikumise ja nimekate Soome arhitektide osalemise tõttu. Siit austus asukoha vastu.

Uurides Soome arhitektide Armas Lindgreni ja Wivi Lönni projekteeritud originaalset Estonia (sõjapurustuste eelset) varianti, võib asjatundlik arhitekt näha, et projekteerijad jätsid tulevastele põlvetele «vaikimisi» võimaluse kasutada kahe kõrvuti asuva teatrikorpuse vahelist välisruumi hoone võimaliku laiendamise tarvis.

Kuigi kompositsiooni seisukohalt ei saadud arusaadavatel põhjustel külghoonete vahelise ala laiust äärte omadega ühitada, on nad arvestanud hea ar- vestanud hea ar-

hitekti võimega vajadusel ka nn keskmist löövi teatrimajaks ehitada. Sellise võimaluse olemasolu on samuti senise teatrikompleksi suureks positiivseks eeliseks.

Esikülj taastati algsest kaunimana

Mis puudutab kultuurimälestiseks olemise küsimust, siis siin tuleb järgida alljärgnevat analüüsi.

Kultuurimälestiste kaitsmine on sisuline, mitte formaalne asi. Estonia näol on tegemist Eestile rahvustähendusliku sisuga, mitte esmalt arhitektuurisaa- vutusselise kehandiga. Seetõttu peame hindama fakti, et hoone esifassaadipoolne vaade on originaal- kaunimaks arendatud, kuna asjatundlikud arhitektid (sõjajärgseid taastamistöid juhtinud arhitektid Alar Kotli ja Edgar Johan Kuusik - toim) on väga hästi Soome eelkäijate hävinenud originaalhoone tähenduslikke väärtusi realiseerinud.

Hoonete tagafassaadi kesk- osale ei pööratud ilmselt eriti tähelepanu, sest see on soomlaste originaal- klassikaliselt kaunis, praegune tagafassaadi kesk- osa aga väärtusetu tavaline kivimaja ja vajaks kindlasti kogu teatrikompleksi vaimus «järeleaitamist».

Arvestades praeguseks välja kujunenud tingimusi Eesti uue ooperimaja loomiseks, on väga vajalik läbi viia laiaulatuslik avatud otsingute tsükkel, kus teatud nõuded ja projekteerimise tingimused oleksid ülipõhjalikud ning lõpu- ni ja kiirustamata välja töötatud.

Avalik mõtte- te ja ideede ot- sing varem kindlaks määratud süsteemi (olemasoleva Estonia teatrikompleksi stiililiste väärtusmotiivide) raames garanteerib vajalikud planeerimise- projek- teerimise piirid, mis võimaldaks leida vigadeta lahendus ja looks tõelise linnaväärtuse.

Seejuures loodaks kahe kül- tiiva vahele tänapäevase suuri ja piisava mahuga ooperiteater, kus- juures senised kaks teatrikom- pleksi tiibhoonet jääksid põhiliselt

LAHENDUSETTEPANEK. Estonia teatri juurdehituse ideed ei maksa maha tampida jutuga, et seda pole võimalik rajada.

SAMAL TEEMAL

Martin Ehala «Estonia on valmis uueks muutumiseks», AK 30.04

sama funktsiooniga, mis praegu (teatriosale lisanduks sõnateatri ja balleti suurem osakaal ja filmarmooniale kontserttegevuse intensiivsuse ning žanrilise amplua laiendamine).

Suurooper lisanduvasse kesklöövi

Suurooperi tarbeks kujundatav «kesklööv» projekteeritaks täielikult praegust hoonet iseloomustava stiilsusega - nii üldiste kui ka detailsete omaduste ning võtete loikes. Seda ka peafuajee puhul.

Hoonekompleksi kui tervikut saaks nimetada nimega «Estonium», mis toob meid klassikaliste traditsioonide austamisele lähemale. Hoone tagumine fassaad kujuneks Eesti ooperi funktsiooni lisandumise tõttu uuenäoliseks, kuid samastiilseks praeguse teatrikompleksi esifassaadi ja

tagumiste otsafassaadidega, rääkimata külghooneid.

Kui suudetaks mõeldukalt ja tasakaalukalt Estonia teatri- kompleksi baasil «kesklöövi- na» Eesti ooperi suur saal ja kui õnnestuks lahendada kõik tänapäeva tehnonõuded, lahenduks küsimus üliõigesti. Arhitektoonika põhimõtete järgimine tagab lahenduse, mida tulevik hindaks sisuliselt ainuvõimalikuna.

Ka kultuuriloo seisukohalt on ettepanek ratsionaalne: kaitses objekt, parendatakse seda vastavalt selle algele tähendusele. Seda

väljendab looja (autor) ja stiiliüh- tuse ning ajastu miljö.

Selline loomulik tegevus on arusaadav sisuliselt arhitektuuri tundvale professionaalile, sest nii saab vältida tänapäeval levinud formaalsetemist. See aga ei õigusta vähimalgi määral arhitektoonikale mittemooselt objektiga ümberkäimist: selle kõrvaldamist, juurdehitamist, blokeerimist jne.

Uudse rakursi- na on esitatavas ettepanekus lahendatud dirigendi, muusikute ja muusikale omase pühaku miljö tagamise tingimused - arhitektuursete võtete ja traditsioonide kaudu.

Hoone tagumine fassaad kujuneks uuenäoliseks, kuid samastiilseks praeguse teatrikompleksi esifassaadi ja tagumiste otsafassaadidega.